

Kötü Huylu Sorunlarla Mücadelede ve Kentsel Dirençlilik Politikalarının Geliştirilmesinde Uyumlanabilir/Uyarlanabilir Yönetişim

Suna ERSAVAŞ KAVANOZ*

Öz

Bu çalışma 1970’li yıllarla birlikte hâkim ekonomi politikadaki değişiminin yaşandığı dönemlerde, planlama ve ekoloji alanında yayınlanan iki farklı akademik çalışmanın kavramları üzerine kurulmuştur. İlki Holling’in (1973) direnç (resilience) ile ilgili çalışması ve ikincisi ise Rittel ve Webber’in (1973) kötü huylu sorunlar (wicked problems) üzerine çalışmalarıdır. Kötü huylu sorunlar, doğası gereği belirsiz, karmaşık ve zamansal ve mekânsal ölçekte yayılma özelliğine sahiptir. Kentlerin dirençli olmasının önündeki sınırlılıklardan öne çıkanlar yine belirsizlik, ekolojik sistemle ilişkili olarak karmaşıklık ve zamansal ve mekânsal ölçekte yayılmadır. Bunun yanı sıra her iki alan için de çözüm çabalarında birçok paydaşı içermesi gerekliliği söz konusudur. Bu çalışma, benzer sınırlılıklara sahip her iki alanın önündeki sınırlılıkların aşılması için ortak çözüm mücadelesi geliştirilebilir mi? sorusunun cevabını aramak üzerine kuruludur. Her iki alan içinde benzer sorunların/sınırlılıkların mevcudiyetinin ve bunların nasıl yönetilebileceğinin daha iyi anlaşılması sınırlı yanıtları olan kötü huylu sorunları yönetmede ve dolayısıyla kentlerin daha dirençli hale gelmesinde uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetişimi ön plana çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Köyü Huylu Sorun, Kentsel Dirençlilik, Uyarlanabilir/Uyumlanabilir Yönetişim

Adaptive Governance in Dealing With Wicked Problems and Developing Urban Resilience Policies

Abstract

The study is based on the concepts of two different academic studies in the field of planning and ecology during the period of change in economy politics in 1970s. The first is Holling’s (1973) work on resilience and the second is Rittel and Webber’s (1973) work on the wicked problem. Wicked problems are inherently uncertain, complex and can spread across temporal and spatial scales. The limitations that cities face in the way to becoming resilient are again uncertainty, complexity in relation to socio-ecological systems and spread on temporal and spatial scale. In addition, it is necessary to include many stakeholders in the solution efforts for both areas. This study is based on answer to the question of “Can a common solution strategy be developed so that both areas with similar limitations can progress?” In this context, adaptive governance is becoming more important and efficient in dealing with and managing wicked problems with limited answers and thus making cities more resilient.

Keywords: Wicked Problems, Urban Resilience, Adaptive Governance

Geliş/Received: 02.08.2021

Kabul/Accepted: 27.12.2021

- Bu çalışma, insanlardan veri ve örnek toplamayı gerektiren, anket, inceleme, alan çalışması ve deney içeren araştırmalar kapsamına girmediğinden etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü
suna.ersavaskavanoz@ktu.edu.tr, Orcid: 0000-0003-1162-2537
(Araştırma Türü: Araştırma Makalesi)

Giriş

1970 ve 80'li yıllarda karar alma, planlama ve uygulama alanlarında rasyonel teknik yaklaşımların uygulanmasına getirilen eleştiriler yeni bir anlayışı ortaya çıkarmıştır. Bu eleştirilerden ilki sistem teorisine aittir. Eleştirinin üzerine kurulduğu varsayım, ekonomik ve toplumsal sorunların tek başına anlaşılamayacağı, her bir sorunun birbiriyle ilişkili sistemin bir parçası olarak görülmesi gerektiği üzerinedir. Bu şekilde karmaşık olarak tanımlanan sistemde nadiren herhangi bir problem diğerlerinden bağımsız olarak çözülebilir özelliktedir. Bu bağlamda kent hayatının eğitim, sağlık, suç gibi problemleri ile ayrı olarak ilgilenmeye çaba sarf etmek bütün/mevcut durumu zorlaştırmaktadır. Kamu politikaları ve kent politikaları alanındaki değişim talebi bu eleştiri üzerine kurulmuştur. Sosyal politika ve eğitim politikaları ile ilgilenenler tarafından ileri sürülen ikinci eleştiri, modern hayatın büyük toplumsal sorunlarının “değer” perspektifinde toplandığı ve dolayısıyla bilimsel analizler için daha fazla bilgi toplamanın büyük sorunların anlaşılması ve çözümünde yetersiz kalacağı varsayımıdır. Planlama ve tasarım disiplininden karar alma, uygulama ve planlama alanlarında rasyonel teknik yaklaşımların uygulanmasına getirilen eleştirilerden üçüncüsü, Rittel ve Weber'in (1973) büyük problemlerin çözümünde teknik yaklaşımların sona erdiği ve modern toplumların yukarıdan aşağıya, genel çözümlere bağlı olmayan, homojenden ziyade çoğulcu yapıda olması ile ilişkili olarak ortaya koyduğu “kötü huylu” (wicked) sorunlar kavramıdır (Rittel ve Webber, 1973; Head ve Alford, 2015: 713, 714; Head, 2008: 101).

Günümüzde giderek daha fazla risk ve kriz söz konusudur. Söz konusu riskler ve krizler karşısında müdahaleler, kentleşme, küreselleşme, ulaşım, iletişim sistemleri ile birbirine bağlı hale gelen kürenin sorunlarını daha da karmaşık hale getirme eğilimindedir. Kentlerin dirençli hale gelmesinin önünde; politika alanından, toplumsal alandan ve sorunların doğası ve tanımlanmasındaki belirsizliklerden, sorunların hem tanımlanması hem de çözümüne dair farklı bakış açıları ve değer çatışmalarından kaynaklanan sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu sınırlılıkların aşılmasında temel olarak “yönetişim”, “iş birliği” yaklaşımlarının ön planda olduğu görülmektedir (Ersavaş Kavanoz, 2021) Geleneksel yaklaşımların risklerin yönetilmesi ve risklere karşı çözüm arayışlarında yetersiz kalması yeni yaklaşımların geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu değişimde dayanıklılık/direnç yaklaşımı son dönemde giderek daha sık kullanılır hale gelmiştir. Ancak karşılaşılan risklerin kötü huylu sorun olarak tanımlayabileceğimiz özellikleri taşıması çözüm çabalarının önündeki temel sınırlılığı oluşturmaktadır. Bunun farkında olarak sorunlara yaklaşmak, sonuç almada büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda çalışmada öncelikle uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim temel özellikleri, devamında ise kötü huylu sorun ve kentsel dirençlilik alanı açıklığa kavuşturulacaktır. Son olarak kötü huylu sorun ve kentsel dirençlilik kavramları, her iki alanın birbiri ile benzerlikleri değerlendirilerek uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetişimin kötü huylu sorunları çözüm mücadelesindeki ve kentsel dirençlilik politikalarının önündeki sınırlılıkların aşılmasındaki yeri anlaşılmaya çalışılacaktır.

Uyarlanabilir/Uyumlanabilir Yönetişim (Adaptive Governance)

Uyum kavramı, değişime yanıt verme ve hatta sosyal-ekolojik sistemleri gelişmiş durumlara dönüştürme kapasitesi anlamına gelir (Folke, Hahn, Olsson ve Norberg, 2005: 463). Uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim, çevresel değişikliklerin hızlı bir şekilde gerçekleşmesi ile ortaya çıkan karmaşıklık ve belirsizlik karşısında çevre yönetimi alanında kaynakların yönetimi ile ilgili olarak sıklıkla kullanılan bir kavramdır. Kavram sadece sosyo-ekolojik sistemlerin yönetilmesi süreci değil aynı zamanda direnç literatüründe de kullanılmaya başlanmıştır.

Uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim, sosyal-ekolojik sistemler için arzu edilen bir durumun peşinde ortaya çıkan aktörler, ağlar, organizasyonlar ve kurumlar arasındaki bir dizi etkileşim olarak tanımlanabilir (Chaffin, Gosnell ve Cosens 2014). Uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim, doğal kaynaklar konularındaki karmaşıklık ve belirsizlikle başa çıkabilmek için bütünleşmiş, çok disiplinli bir yaklaşım olarak öne sürülmüştür (Chaffin, Gosnell ve Cosens, 2014: 56; Termeer, Dewulf ve Lieshout, 2010). Karmaşık ekosistemlerin ve ilgili yönetim sistemlerinin kendi kendini organize eden özellikleri nedeniyle zaman içinde belirsizliğin artması, bilginin sürekli olarak güncellenmesini gerektirmektedir. Her yönetme eylemi, değişen koşullara nasıl uyum sağlanacağını daha fazla öğrenmek için bir adım olarak görülmelidir. Aktif uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetiminin temeli, politikaların hipotez haline gelerek yönetim eylemlerinin bu hipotezleri test etmek için yapılan deneylere dönüştüğü bir anlayıştır (Folke vd. 2005: 447; Wise, 2006). Uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim anlayışı; mevcut bilginin eksik olduğunu kabul ederek, dolayısıyla belirsizliği açıkça tanıyarak yeni bilgiler ışığında yinelemeli bir müdahale, izleme, değerlendirme ve uyarlama süreci aracılığıyla doğal kaynaklar etrafında karar vermeyi optimize etmeye çalışmaktadır (Adger, Brown, Fairbrass, Jordan, Paavola, Rosendo ve Seyfang, 2003). Balıkçılıktan küresel iklimle kadar bir dizi kaynağın yönetimine ilişkin araştırmalar, yeni bilgiler elde edildikçe uyuma izin veren duyarlı ve esnek sosyal mekanizmalar tasarlayarak dirençliliği artırma ve kırılabilirliği azaltma olasılıklarını vurgulamaktadır (Bridge ve Perreault, 2008: 481). Sosyo-ekolojik sistemlerin yenilenmesi, farklı aktörleri birden çok ölçekte birbirine bağlamayı gerektirmektedir. Bu bağlamda, uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim, deney ve öğrenmeye odaklanarak, doğal kaynak, ekosistem yönetimi ile ilgili olarak, iş birliği, kolektif eylem, çatışma çözümü için kurum ve kuruluşlar üzerindeki araştırmaları bir araya getirme özelliğine sahiptir (Folke vd. 2005: 463).

Kötü Huylu Sorunlar

Çoğulcu toplumda tartışılmaz bir kamu yararı olmaması, politikaların doğru yanlış olarak değerlendirilmesindeki anlamsal farklılıklar, eşitliğin nesnel olarak tanımlanmasındaki güçlük toplumsal sorunların kesin ve nesnel çözümlerinin olmaması sonucunu getirir. Toplumsal, ekonomik ve politik koşullar değiştikçe sorun tanımlamalarının ve soruna dair bakış açılarının değiştiği ifade edilebilir. Belirli amaçlar doğrultusunda hareket edilecek dahi olsa, bu süreçte ortaya çıkan sorunu çözme girişimi sonrasında bir başka sorunun kaynağına dönüşebilmektedir. Dolayısıyla sorunu

tanımlama ve sorunu bulma önem kazanmaktadır (Rittel ve Webber, 1973) Rittel ve Webber, 1973 yılında yayımladıkları çalışmalarında planlamaya dair sorunların doğası gereği kötü huylu olduğu vurgusu ile kötü huylu sorunların (wicked problems) on temel özelliğini şu şekilde açıklamışlardır:

Kötü huylu bir sorunun kesin bir formülasyonu yoktur; problemi çözmek için gereken tüm bilgiyi içeren bir formülasyon yoktur. Sorunu çözmek için karşılaşılabilecek tüm soruna dair bilgi gereklidir. Sorunu tanımlamak çözümü bulmak ile aynı şeydir. Birinci nesil sistem yaklaşımı kötü huylu sorunlarla başa çıkmak için yetersiz iken, ikinci nesil problemin ve çözümün aşamalı olarak ortaya çıktığı ve katılımcılar arasında tartışmalı yürütülen süreç olarak bir planlama anlayışı olmalıdır.

Kötü huylu sorunların bir durma kuralı yoktur; planlayıcı her zaman daha iyisini yapabilecek ek çabalarla daha iyi çözümler üretebilecektir. Planlamacı, sorunun mantığına içkin nedenlerle değil, zaman, para ve sabrı tükendiği için kötü huylu sorun üzerinde çalışmayı durdurur.

Kötü huylu sorunların çözümleri, doğru ve yanlış değil iyi ya da kötüdür; doğruluğu belirleyecek karar kuralları koyma yetisine sahip kimse söz konusu değildir. Yargılar, kişisel çıkarlara ve ideolojik tercihlere göre değişecektir.

Kötü huylu bir sorunun çözüm girişimlerinin erken ve nihai bir değerlendirmesi mümkün değildir; çözüm girişimlerinin üreteceği dalgalar yeni sorunların kaynağı olabileceği gibi zamansal olarak sonraki kuşaklar için de sorunlar üretmesi söz konusudur.

Kötü bir soruna dair her çözüm girişimi "tek seferlik bir işlemdir"; deneme yanılma yoluyla öğrenme imkânı olmadığı için, her girişim çok önemlidir; kötü huylu sorunu çözmeye çabası sonuçlar üretir, planlama kararları etkisi geniş kapsamlı, uzun süreli ve büyük bütçeli kararlardır.

Kötü huylu sorunların sayısız (ya da kapsamlı bir şekilde tanımlanabilen) potansiyel çözümleri yoktur ve plana dahil edilebilecek iyi tanımlanmış bir izin verilebilir işlemler dizisi de yoktur.

Her kötü huylu sorun özünde benzersizdir; sorunlar arasında benzerlikler olsa dahi sorunun farklı bir ayrıntısı bu benzerlikleri geçersiz kılabilir. Rittel ve Webber bu özelliği farklı kentlerin koşullarının birbirine benzemesine bağlı olarak aynı çözümlerin aynı sonuçları üretmeyeceğini, toplumsal alışkanlıkların farklı çözmeye çabaları gerektireceği ile örneklemektedirler.

Her kötü sorun bir başka sorunun belirtisidir; sorunun nedenini ortadan kaldırmaya yönelik bir girişim başka bir sorunun belirtisi olabilir.

Kötü bir sorunu temsil eden bir tutarsızlığın varlığı çeşitli şekillerde açıklanabilir; kötü huylu sorunu çözmeye çabasında kişilerin dünya görüşüne bağlı olarak farklı açıklama seçimleri farklı çabaları gerektirecektir

Plancının yanılmaya hakkı yoktur; planlamacılar, ürettikleri eylemlerin sonuçlarından sorumludur; etkiler, bu eylemlerden etkilenen insanlar için çok önemli olabilir.

Sosyal politika ve planlama alanı ile ilgili olarak birçok sorun için ölçülebilir, kalıcı bir gerçeklik ve değişmez kuralların söz konusu olmadığını vurgulaması bakımından (Craig, 2020) kötü huylu sorun

bakış açısı önemlidir. Kötü huylu sorunların ana karakterinin belirsizlik olduğu iddia edilebilir. Sorunun tanımı, çözümü, varlığı konusundaki belirsizliklerin yanı sıra Head (2008:103), paydaşlar arasındaki değer merkezli uyuşmazlıkların da sorunun karmaşıklık düzeyi ile düşünülmesi gerektiğini belirtmektedir. 1960'lı yılların sonundaki farklılıkların ve farklı bakış açılarının kendilerini ifade ettikleri toplumsal hareketler ile düşünüldüğünde, toplumun taleplerini, çoğulcu yapısını dikkate almaksızın politika alanının karar almasının sonuçları daha görünür hale gelmiştir. Bu nedenle, kötü huylu soruna dair literatür, planlama alanından genişleyerek birçok farklı sorunla ilişkili olarak (yoksulluk, iklim değişikliği, gıda güvensizliği, uyuşturucu bağımlılığı, kirlilik, su sorunu, göç ve göçmenlik, ormancılık) kamu politikaları alanında da büyümüştür.

Kötü huylu sorunlarla mücadelede öne çıkan kavramlar; iş birlikleri, yönetim, ağlar ve liderliktir (Uzun, 2020a). Termeer, Dewulf, Breeman ve Stiller (2015: 681) kötü huylu sorunlarla ilgili olarak eyleme geçmeye dair literatürün, sorunun belirli bir yönüne odaklanması ile çözüm stratejilerinin sınırlı kalabileceğinden hareketle sorunların kötülüğünü gözlemlemek ve aktörlerin faaliyet gösterdiği sistemin koşullarını sağlama boyutlarının yönetime eklenmesi gerektiğini belirtirler.

Kentsel Dirençlilik

Günümüzde riskler ile ilgili olarak doğal riskler ve insan kaynaklı riskler ayrımının geçerliliğini yitirdiğini, tüm risklerin, insanların verdiği kararların sonuçları olarak görülebileceğini söylemek yanlış olmayacaktır (Duijnhoven ve Neef, 2016: 92).

Direnç kavramı ekoloji ile ilişkisi bağlamında ilk kez Holling (1973) tarafından ele alınmıştır. Ekolojik sistemlerin davranışını direnç (resilience) ve sağlamlık (stability) özellikleri ile tanımlayan Holling (1973: 17), direnci bir sistem içindeki ilişkilerin kalıcılığını belirleyen ve bu sistemlerin durum değişkenleri, değişkenler ve parametrelerdeki değişiklikleri yutma ve hala devam ettirme yeteneğinin bir ölçüsü olarak; sağlamlığı ise bir sistemin geçici bir bozulmadan sonra denge durumuna geri dönme yeteneği olarak tanımlamaktadır. Holling (1973), dirence dayalı bir yönetim yaklaşımının, seçenekleri açık tutarak, bilgisizliğin kabulü ve beklenmedik olayların olabileceği varsayımıyla olayları yerelden ziyade daha büyük ölçeklerle birlikte düşünerek hareket etmesi gerektiğini ifade eder.

Direnç, Holling'in çalışmasından günümüze toplumsal ve ekonomik sistemlerin toparlanma kapasitesini içererek uyum ve dönüşüm anlamlarını içerecek şekilde genişlemiştir (Seeliger ve Turok, 2013: 186). Bu bağlamda, dirençlilik, bir sistemin bozulmayı yutma ve değişime uğrarken yeniden organize olma kapasitesini anlatmaktadır. Dolayısıyla, değişim karşısında yeniden örgütlenme kapasitesini güvence altına almak için mekânsal ve zamansal ölçekler arasındaki etkileşimleri hesaba katmaya ihtiyaç vardır. Değişime uyum sağlama ve değişimi şekillendirme kapasitesi, bir sosyo-ekolojik sistemde direncin önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Uyum yeteneği yüksek bir sosyo-ekolojik sistemde aktörler, sistemi istenilen çerçevede yeniden organize etme kapasitesine sahip olacaktır (Folke vd., 2005: 443-444; Ersavaş Kavanoz, 2020: 14). Değişim bakış açısından kötü huylu sorunlar ise, kurumların önemli aktörler olduğu karmaşık sistemleri etkileyen ve bunlardan etkilenen dinamik, birbirine bağlı konular olarak görülebilir (Waddock, 2015: 997).

Dayanıklılık düşüncesi, belirli tehditlerin yönetiminden uzaklaşarak sistemin belirsizlikle başa çıkma yöntemlerini artırmaya yönelmektedir. Bilinmeyen risklere hazırlığın güç olması hükümetleri, tehditlerden bağımsız olarak toplumun kritik işlevlerini sürdürmesine yönelik bir anlayışa götürmektedir. Soyo-ekolojik dirençlilik ise, toplumun risk ve karmaşıklık karşısında değişim ve belirsizlikle ilişki kurabilmesi ve bunlara uyum sağlayabilmesi için güçlendirmekle ilgilidir. Dirençlilik söyleminde aktif vatandaşlığın teşvik edilmesi, neo-liberal mantıkta hâkim olan gücün ve kaynakların dağılımını belirleyen serbest piyasa ekonomisinin işleyişini ve rekabetin rasyonelitesini maskeler. Dayanıklılık kavramı afet ile ilişkisi bağlamında kullanılırken direnç kavramının politik bir içeriğe sahip olduğu ifade edilebilir (Dujnhoven ve Neef, 2016: 99). Risk ve tehlike, erişim ve fayda rutin ve zorunlu olarak, mevcut sosyal eşitsizlikleri yansıtan ve artıran şekillerde tahsis edilir (Newell, 2008: 515).

Sistem teorisinden esinlenen toplumlara genellikle farklı bileşenlerden veya alt sistemlerden oluşan karmaşık (uyarlanabilir) sistemler olarak yaklaşılır. Bunlar, sosyal, ekonomik, fiziksel, çevresel, örgütsel, kurumsaldır. Bu bileşenler birbirleri ile yakından ilişkilidir ve sistemin işleyişi aralarındaki etkileşim tarafından belirlenir. Bu, bir sistemin dayanıklılığını artırmaktan bahsedildiğinde, o sistemin çeşitli bileşenleri arasında var olan işlevsel ilişkilerin tanımlanması, anlaşılması gerektiği anlamına gelir. Dayanıklılık yaklaşımları sistemin temel bileşenlerinin tanımlanabilir, haritalandırılabilir ve aralarındaki ilişki anlaşılabilirse güvenlik açıklarını azaltacak donanımı sağlayabileceği varsayımına dayanır. Ancak sistemin karmaşıklığı ve sosyal olarak inşa edilmiş doğası bunu mümkün kılmaz (Dujnhoven ve Neef, 2016: 100).

Kentler ekonomik, kültürel, çevresel, sosyal, toplumsal birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Her bir sorunun risk alanı oluşturması söz konusu riskler karşısında atılacak adımların dirençliliği artırması ile sonuçlanacaktır (Özer, 2018: 141). Kentsel dirençlilik, kentlerin risklerle karşı karşıya kaldığında yeni duruma uyum sağlaması ve kent sistemindeki değişikliklere cevap vermesi ile ilişkilidir. (Desouza ve Flanery, 2013: 89). Yalnızca yapıların değil toplumun da yeni duruma uyumu, değişimi karşılama kabiliyetini sağlaması söz konusudur. Farklı çalışmalarda kentsel dirençlilik tanımlamalarında, kentin şimdiki ve gelecekteki afetlere ve iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlayabilmesi ve bu etkilerin şiddetini belli bir düzeyde tutmayı başarabilmesi ile ilişkili olarak uyum kapasitesinin ön plana çıktığı söylenebilir (Tuğaç, 2019: 991). Kentsel dirençlilik kavramı, risklerin, ekonomik, toplumsal ve çevresel bağlamla ilişkili olarak görülmesini sağlaması bakımından daha yararlı bir içeriğe ve daha geniş bir kullanım alanına sahiptir.

Kötü Huylu Sorunla Mücadelede ve Kentsel Dirençlilik Politikalarının Geliştirilmesinde Uyarlanabilir/Uyumlanabilir Yönetişim

Direncin mühendislik anlayışına bağlı olarak teknik anlamından sosyo-ekolojik sistemlerle ilişkili anlatımı içerecek şekilde genişlemesi, yönetsel süreçlerin tartışılmasını da beraberinde getirmiştir. Sosyo-ekolojik sistemlerle ilişkili olarak direnç düşüncesi aktör temelli, ağ bağlantılı,

katılımcılık, iş birliği temelli yaklaşımları da gerektirmiştir. Ancak, bu yaklaşım bilinebilir sistemlerin olduğu anlatımını sürdürmesi bağlamında zayıflıklar içermektedir. Paydaşlar arasında kötü huylu sorunlar söz konusu olduğunda uzlaşma güçleşmektedir. Farklı çıkarılara sahip paydaşlardan her biri kendi çıkarı doğrultusunda konuya yaklaşım çözümü önerisi getirecektir. Bu durumda bilgi sosyolojisi üzerine kurulu olan epistemolojik direnç ve özneler arası direnç düşüncesi, istikrarsız sistemlerde müzakere edilmiş, çekişmeli bir normatif süreç olarak yönetim kavramını gerektirmektedir (Powell, Larsen ve Bommel, 2014:143). Direnci gerçekleştirmek aynı zamanda sürekli belirsizlikler karşısında değişim gösterebilen esnekliği sağlayabilecek bir kültür gerektirmektedir (Termeer vd. 2015).

Ölçek ve kapsam olarak farklı ancak karmaşıklık ve belirsizlik özellikleri ile benzer olan üç ayrı vaka üzerinden çağdaş krizlerin melez ve hiper bağlayıcı karakterini vurgulayan çalışmalarında Dujnhoven ve Neef (2016: 92-93), afet yönetimine dair politikalarda risk değerlendirilmesinden dirençlilik geliştirilmesine doğru gerçekleşen değişim, günümüzdeki karmaşıklığın kötülüğü ile başa çıkmada yeterli midir? sorusuna cevap aramaktadırlar. Risk yönetimi alanında farklı tehdit türleri arasında yapılan sınırlandırmalar, kapsamı sınırlayarak belirli risklere odaklanmayı sağlamakla birlikte uygulamada bu tür bir risk çerçevesi, hibrit risklerin karmaşıklığını, belirsizliğini ve ardışık etki zincirlerini tam olarak kavramakta yetersizliğe neden olmaktadır (Dujnhoven ve Neef, 2016: 92). Risklerin söz konusu özellikleri kötü huylu sorunların özellikleri ile örtüşen niteliktedir. Kötü huylu sorunları temel olarak belirsizlik ve karmaşıklık ve zamansal ve mekânsal yayılma özellikleri ile ele aldığımızda, risk yönetiminde aynı sınırlılıkların sorunların doğası gereği kötü huylu olarak değerlendirilmesine yol açtığını söyleyebiliriz. Aynı zamanda, risk yönetiminde politika alanının söz konusu belirsizlikleri ve karmaşıklıkları politik gerekçelerle göz ardı etmesi sonucu mevcut sorunlar kötü huylu sorun haline gelebilmektedir.

Kötü huylu sorunların varlığının tanınması sosyal bilimler alanında karmaşıklık teorilerinin (complexity theories) gelişmesini de desteklemiştir. Kötü huylu sorunlar gibi, karmaşıklık teorileri de değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal olmadığını ve özellikle başlangıç koşullarında küçük kaymaların dinamik sistemlerin sonuçlarında büyük farklılıklar yaratabileceğini öne sürer. Karmaşıklık kavramı, değişkenler arasındaki ilişkilerin dengesiz olduğu, belirsizliğin baskın olduğu, öngörülebilirliğin bozulduğu doğrusal olmayan sistemleri anlatır (Sanderson 2000: 447'den akt. Haveri, 2006:32) Karmaşık sistemler, birden çok aktörü içermektedir ve teknik olarak karmaşıklığının yanı sıra politik olarak da karmaşık olabilirler. 1960 ve 1970'li yıllarda politika alanındaki başarısızlıklar ya da dönemin hayal kırıklıkları sonucu yoksulluk gibi zor konular ele alınmaya başlanmış ve karmaşık sorunlarla ilgili olarak politika alanını kentsel yenileme gibi tasarım sorunlarını gündeme getirmiştir (Peters, 2017: 387). Rittel ve Webber'in (1973) çalışmasının planlama alanı üzerine kurulması bir tesadüf değildir. Rittel ve Webber'in çalışmasında belirtilen özelliklerine ek olarak hatta bu özelliklerin bir sonucu olarak karmaşık sorunların toplumsal ve politik olarak karmaşıklık özelliği taşıdığı ve birçok farklı aktörü içerdiğini ekleyebiliriz.

Çağdaş risklerin karmaşıklığı göz önüne alındığında risk azaltma ve afet yönetimi stratejilerinde

yeni yöntemlerin izlenmesi gerektiği açıktır. Doğası gereği, politika geliştirme ve karar verme süreçleri, problemlerin, çıkarların, siyasi güç mücadelelerinin karmaşık etkileşimi ile karakterize edilir. Sorunları sınırlandırmak ve kontrol altına almak için çözümler geliştirilmesi yetersiz kalmaktadır. Sorunların nedenlerinin belirsizliği karar vermeyi güçleştirirken, karmaşık sistemin özelliklerinin hesaba katılması gerekliliği uzman bilgisini de sorunlu hale getirmektedir. Sistemin dinamik ilişkileri de müdahalenin sonuçlarını tahmin etmeyi zorlaştırmaktadır. Krizlerin nedenleri de farklı aktörler tarafından farklı şekillerde algılanmaktadır (Dujnhoven ve Neef, 2016: 97). Örneğin karmaşıklık teorisi de değişkenler arasındaki etkileşimleri ve öngörülemeyen değişim kalıpları nedeniyle etkili müdahaleler yapmanın zorluklarını vurgular. Kötü huylu sorun bakış açısında sorunların birbirleriyle bağlantılı olduğu fikri karmaşıklık teorisinin sorunların doğrusal olmadığı anlayışı ile uyumludur. Net çözümlerin olmaması da her iki alan için geçerlidir. Dolayısıyla kötü huylu sorunlar ile ilgili olarak olası çözüm önerileri için karmaşıklık teorisine bakılabilir. Sorunların ve bunların nasıl işleneceğinin daha iyi anlaşılması sınırlı yanıtları olan kötü huylu sorunları yönetmede kolaylaştırıcı olacaktır (Peters, 2017: 392-395).

Kötü huylu sorunlarla karmaşık uyumlanabilir sistemler (complex adaptive systems) arasında benzerlikler ve örtüşen özelliklere vurgu yapan Waddock vd. (2015), yerelden küresel kurumsal değişimleri etkileyen aynı zamanda örgütsel ve ilgili gruplar arasında var olan kurumsal dinamikler açısından da etkilenen karmaşık uyumlanabilir sistemler içindeki konu ve sorunlarla ilgilenildiğini belirtirler. "Kişinin güç şapkasını kapıda bırakma" becerisini ve "konuşmalar ve deneyimler yoluyla zihinleri değiştirerek" konuları ve sorunları daha yüksek bir soyutlama düzeyinde yeniden çerçeveleme kapasitesini etkileyerek kötü huylu sorunlarla mücadele etmek, sonuç almada daha etkin bir yöntem olarak görülmektedir (Waddock, 2015).

Kötü huylu sorunların temel özelliklerinden biri olan planlamacının bir kez yapıp biten planlama ve yönetim anlayışı ile sorunun çözülemeyeceği bilgisi, kentsel dirençlilik çalışmalarında da göz önünde bulundurulmalıdır. Karar verme süreci genellikle alternatifler, belirsizlik ve sonuçları göz önünde bulundurma özelliğe sahiptir. Kararlar istenmeyen ve beklenmedik sonuçlara yol açabilir çünkü alternatifler belirsizliklerle birleşerek beklenmedik sonuçlar üretir (Jordan, 2001'den akt. Adger vd., 2003: 1096).

Dirençlilik, kötü huylu sorunları çevreleyen sürekli değişen koşullara ve belirsizliklere esnek bir şekilde uyum sağlama kabiliyetidir (Termeer vd. 2015: 689). Ekosistemin karşı karşıya kaldığı şoklara hükümetler, kaynakları hızlı bir şekilde harekete geçirip, koordine edip hazırlanamazsa endüstriyel felaketler karmaşık, öngörülemez, açık uçlu ve inatçı hale dönüşebilir. Sistemdeki kilit aktör olarak hükümetin rolü belirsiz olduğunda ve bireyler, topluluklar, kuruluşlar ve hükümet gibi farklı aktörler arasındaki etkileşimler ve karşılıklı bağımlılıklar bilinmediğinde, mevcut sorunlar kötü huylu sorunlar olarak tanımlanır (Abreu ve Andrade, 2019: 2). Birçok özelliğinin yanı sıra bu da çevre sorunlarının kötü huylu sorunlar arasında görülmesinin bir nedenidir. Aynı bağlamda çevre yönetişiminin ve aktörlerin bir araya gelmesini sorun çözme çabası olarak değil de sorunu yönetme

çabası olarak değerlendirmek mümkündür. Kötü huylu sorunların tek bir çözümünün olmaması ya da belirgin bir tanımının olmaması da kentsel dirençlilik geliştirilmesinde bir araya gelen aktörlerin farklı bakış açılarının sorunu tanıma ve yönetme çabasında önemli olduğunu göstermektedir. Her iki alan için farklı aktörler, ağlar, seviyeler, bilgi türleri vb. arasında bağlantıların hızlı ve etkili bir şekilde gelişmesi gerekmektedir (Folke vd. 2005).

Günümüzde yaşanan birçok sorun, sınır aşan özellikleri, çözümün başka sorunların semptomu olma özelliği, değer yargılarında, soruna bakış açısındaki farklılıklar, sorunun tanımındaki belirsizlikler, sorunların çok ölçekli karakteri ile kötü huylu olarak değerlendirilebilecek özelliktedir (Uzun 2020b, 2021). Kentlerin direnci ile ilgili çalışmalarda afet, sürdürülebilirlik, iklim değişikliği, güvenlik konuları öne çıkmakla birlikte gıda güvenliği, su yönetimi, gibi konuları da içine alan çalışmalar söz konusudur. Bu bağlamda, her bir konunun aynı zamanda karmaşık sorun başlığı altında değerlendirilebilecek özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Söz konusu sorunlar aynı zamanda dirençlilik düşüncesi ile çözüm arayışı gerektirir. Dolayısıyla, kötü huylu sorunları çözmeye çabalarında ve aynı zamanda kentlerin dirençli hale gelmesinde izlenebilecek yöntemlerde iş birlikleri katılım ve yönetim temelli yaklaşımlar da ortak bir paydada ön plana çıkmaktadır

Direnç perspektifinden uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim; bir sistemin başa çıkma, uyum sağlama ve daha fazla değişime izin verme yeteneğini yönetme ve şekillendirmeyi anlatmaktadır (Chaffin, Gosnell, ve Cosens, 2014). Uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim, paydaşları, karmaşık sistemlerde bulunan beklenmedik değişiklikler, sürprizler ve risklerle etkin bir şekilde başa çıkmak için beceri ve yeteneklerle donatmaya odaklanır (Baud ve Hordijk, 2009:1069). Toplumun günlük tehlikelerden nasıl kaçınılacağı ve daha ciddi risklere nasıl hazırlanacağı konusunda bilinçlendirilmesini içerebileceği gibi topluluğu güçlendirmeyi de içerebilir. Bu tür değişiklikler, mahalleleri sürekli tehditler ve öngörülemeyen bir siyasi ortam karşısında daha dirençli ve sağlam hale getirmeye yardımcı olabilir (Seeliger ve Turok, 2013: 187). Uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim sistemleri, ortak bir anlayış ve politikaların geliştirilmesi için çeşitli bilgi sistemlerinden ve deneyimlerden yararlanan ekiplerin ve aktör gruplarının genellikle sosyal ağlar olarak kendi kendine organize olmasını getirir ve esnek yapısı, öğrenmeye ve değişime yanıt vermenin ve onu şekillendirmenin yollarını sağlar (Folke vd. 2005: 448).

Kötü huylu sorunları çözmeye yönelik her bir girişim, bir başka soruna yol açabilecektir. Bu durumda soruna bakış açısının sürekli yenilenmesi ve sorunu çözmeye yönelik eylemin gözden geçirilmesi gerekecektir. Yine sorunların doğası gereği eksik anlaşılması, çeşitli zaman ve mekân ölçeklerinde sonuçlar üretebilecektir. Bu durumda direnç (resilience) yönetim sisteminin kimliğini ve güvenilirliğini kaybetmeden, öngörülemeyen, değişen koşullara uyum sağlama kabiliyetini ifade eder. Siyasiler, politik alanın özelliğinden kaynaklı olarak sorunların kötülüğünü görmezden gelme eğilimindedir ve yerine getiremeyeceği sözler verebilirler. Bu durumda, politika yapıcılarının dengeleyici bir davranış sergilemeleri önem kazanır. Yönetim sistemindeki aktörlerin geçmiş tecrübeleri yok saymamaları ancak aynı zamanda bu tecrübelerin yeniden aynı sonucu verebileceği düşüncesine de bağlı kalmamaları gerekmektedir (Termeer vd. 2015).

Zamansal ölçekteki dışsallıkların önemi gelecekteki belirsizliklerle ve siyaset alanının sonuçları görev süresi içinde ele alma istekleri ile düşünüldüğünde artar. Bu belirsizliklerin ve karmaşıklıkların üstesinden gelmek için farklı yönetim modelleri önerilmiştir (Termeer, Dewulf ve Lieshout, 2010). Kamu yönetişimi rejimi “politika iyileştirme” adı verilen öğrenmenin ilk aşamasını oluşturur. İş birliği yönetim rejimi “öğrenmeyi yeniden çerçeveleme” olarak adlandırılan ikinci düzeyi, uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim rejimi “öğrenmenin dönüşümü” olarak adlandırılan üçüncü düzeyi oluşturur. Uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim, daha yüksek düzeyde dirençlilik sağlamak için yerel kaynak yönetimi girişimlerini daha büyük ölçekli kurumsal düzenlemelerden gelen uzman bilgileriyle bir araya getirme potansiyeline sahiptir. Kamuya açık, iş birliğine dayalı ve uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim anlayışı, birden çok düzeyi içermesi, karşılıklı bağımlılıkları dikkate alması, birbirine yakın politikaları entegre etmesi, yeniliği ve sosyal öğrenmeyi teşvik etmesi, çözümlerin benzersiz olmadığı, sürekli ayarlamalar gerektirdiği yaklaşımları ile kötü huylu sorunları yönetmek ve dolayısıyla kentleri dirençli kılmak için uygun bir çerçeve sağlar (Abreu ve Andrade, 2019). Karmaşık sistemlerde uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim, bilgi sağlamak, farklı değerlerden kaynaklanan çatışmalarla başa çıkmak, makul standartlarla birlikte kurallara uyumu teşvik etmek, altyapı sağlamak, değişime hazır olmak bağlamında öne çıkar. Yönetişimin etkili olabilmesi, gerçeklere dayalı bilgi yanında belirsizlikler ve değerler hakkında da bilgiyi gerekli kılmaktadır. Dolayısıyla karar vericilerin duruma dair bilgi yanında belirsizliğin nedenleri hakkında da bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bu da bireysel ve toplumsal değerlerin yanı sıra alınan kararların etkileri üzerinde de bilgiyi gerektirecektir. Bu bağlamda, uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim sürekli bir karar alma sürecinde birden çok ölçekte birbirine bağlı olan değişik aktörlerin ve kurumların içinde yer aldığı kurumsal bir çerçeve sağlayarak, uygulama sürecinde değişime yanıt vermek ve çatışmaları yönetmek için sosyo-ekolojik sistemin kapasitesini inşa etmeyi amaçlamaktadır (Dietz, Ostrom ve Stern 2003: 1909).

Kötü huylu sorunları, karmaşık sosyo-ekolojik sistem olarak yeniden kavramsallaştıran Akamani, Holzmüller ve Groninger (2016: 742), böyle bir kavramsallaştırmanın kötü huylu sorunların yönetimi için, uyarlanabilir /uyumlanabilir yönetim kurumları yoluyla direnç temelli bir yaklaşım gerektirdiğini belirtmektedirler. Rasyonel kapsamlı planlama anlayışı; demokratik olmaması, eşitsizlik yaratması ve tüm alternatif sonuçlara ve çözümlere dair aktörlerin bilgi sahibi olmaması gibi özellikleri ile eleştirilmiştir. Toplumun doğasında bulunan çeşitlilik, gittikçe hedefleri farklılaştırmakta ve dolayısıyla tek bir kamu yararının söz konusu olmaması rasyonel kapsamlı planlama anlayışının uygulanma sonuçlarının eşitsizlik yaratması ile sonuçlanabilmektedir. Akamani, Holzmüller ve Groninger (2016) kötü huylu sorunların sosyo-ekolojik sistemlerle ilişkili olarak ve benzer şekilde kullanılmasının, söz konusu sorunları yönetmenin anlaşılması için yeni fırsatlar yaratacağını belirttikleri çalışmalarında, uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetişimin bu bağlamda önemli katkısının uyarlanabilir, entegre amaçların takibini içermesi, çeşitli bilgi kaynaklarını kullanması, çok merkezli kurumsal yapıya

ve iletişimsel eylem teorisi tarafından analitik müzakereye bağlı karar verme sürecine dayanması olduğunu belirtmektedirler. Uyarlanabilir/uyumlanabilir ortak yönetim; liderlik ve vizyon, bilgi ağlarının oluşumu ve çok merkezli kurumların varlığı veya gelişimi yoluyla mümkün hale gelir. Kültür ve yönetim arasındaki bağlantıların kurulması ve sürdürülmesi, etkinleştirici politikaların varlığı ve tüm rol oyuncularında yüksek düzeyde motivasyon, uyarlanabilir/uyumlanabilir ortak yönetim yeteneklerinin geliştirilmesinde de hayati unsurlardır (Abreu ve Andrade, 2019: 6-7).

“Uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim, tek merkezli yönetim ve çok düzeyli yönetimden farklı olarak en farklı ölçek kavramlarını kullanmaktadır. Doğru zamanlarda, doğru konular etrafında doğru ölçekler arası ve düzeyler arası doğru bağlantıları oluşturma kapasitesini artırma görevini üstlenmektedir. Sosyal ve ekolojik ölçekler arasında uyumsuzluklar olduğunda, uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim daha iyi bir uyumun elde edilmesi için mevcut kurumları değiştirerek veya yenilerini oluşturarak genellikle sosyal ölçeğin yeniden şekillendirilmesinden yanadır. Bununla birlikte, sosyal ölçeğe daha iyi uyması için biyojeofizik ölçeğin yeniden modellenmesi de büyük ölçekli durumlarda olduğu gibi bir seçenektir. Bentler, barajlar veya su transferleri gibi altyapı çalışmaları, farklı sosyal organizasyon seviyelerinde toplumsal ihtiyaçlara daha iyi uyması için su sistemini yeniden şekillendirir. Bilgi ve karar verme ölçeği arasında uyumsuzluk olması durumunda, üretilen bilginin analiz seviyeleri incelenebilir ve farklı seviyelerdeki karar verme ihtiyaçlarına daha iyi uyacak şekilde yeniden düzenlenebilir” (Termeer, Dewulf ve Lieshout, 2010).

Özellikle kayıt dışı yerleşimlerin yoğun olduğu alanlarda, kamu sektörünün kayıtsızlığı ve kötü tasarlanmış eylemleri ile risklerin arttığı durumlarda uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim yerelin gücünü artırarak, yerel toplumu ve diğer paydaşları aktif ortaklar olarak süreçlere dahil ederek dirençlilik sağlamak konusunda önemli hale gelir (Seeliger ve Turok, 2013) Kötü huylu sorun bakış açısı ile direnç düşüncesine yaklaşmak bilimsel alanın ötesinde yerelin önceliklendirildiği bir bakış açısını gerektirmektedir. (Powell, Larsen ve Bommel ,2014). Güney Afrika'nın Western Cape Eyaletindeki büyük Stellenbosch kasabasındaki Enkanini gayri resmi yerleşimine ilişkin Seeliger ve Turok (2013) katılımcı gözlemci olarak yer aldıkları bir vaka çalışmasına atıfta bulunarak, gecekondü sakinlerinin yoksulluğunun ve güvensizliğinin, yüksek işsizlik düzeylerinin ve çevresel tehlikelere maruz kalmalarının ve yetersiz kamu hizmetlerinden sağlık ve esenliklerine yönelik birbiri ile etkileşimli ve karşılıklı bağımlılık özelliği taşıyan riskleri taşımalarının, çözüm çabalarında tek bir özelliği odağa alıp mücadele etmenin yetersizliğine neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu bağlamda, uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetimin paydaşlar arasında iş birliğine, pratik problem çözmeye odaklanmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Bir başka örnek, Kanada Toronto kentinde iklime dirençli kent olma yolunda belediyenin öncülük ettiği çok paydaşlı araştırma projelerinin gerçekleştirilmesi olarak görülebilir. Bu projeler kapsamında belediye yönetimi halk ile sürekli diyalog halinde tartışmalar ve fikirler geliştirerek bir çerçeve belge oluşturmuş ve sonuç belgeleri de halk ile paylaşılmıştır. Kısa vadeli uyum eylem planları uygulanarak kentin iklim değişikliğine karşı direnç geliştirmesinde olumlu sonuçlar üretilmiştir (Henstra, 2012).

Sonuç

Kötü huylu sorunların temel özellikleri, belirsizlik, karmaşıklık ve soruna bakış açılarındaki farklılıklardır. Kötü huylu sorunlarda karmaşıklık, sorunun tanımına dair belirsizlik ve soruna dair tüm bilgiye sahip olmamakla ilişkili; belirsizlik, ise daha çok çözüme dairdir. Sorunları bir durdurma kuralının olmaması, doğru ya da yanlış bir çözümün olmaması, çözüm girişimlerinin nihai bir değerlendirmesi olmaması, belirsizliğin temel nedenidir. Kötü huylu sorunlar özelliği gereği zamansal ve mekânsal olarak farklı ölçekleri kesebileceği gibi çözüm çabaları da mevcut sorunun zamansal ve mekânsal olarak yayılmasına neden olabilecektir ve sorunu çözüme çabasında kişilerin dünya görüşüne bağlı olarak farklı açıklama seçimleri farklı çabaları gerektirecektir.

Kentsel dirençlilik çalışmalarında karmaşıklık, değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal olmadığı ve özellikle başlangıç koşullarında küçük kaymaların dinamik sistemlerin sonuçlarında büyük farklılıklar yaratabileceği anlayışı ile ilişkilidir. Kentsel dirençlilik çalışmalarında belirsizlik, riskin tahmin edilemez oluşu, istatistiki belirsizlikler, senaryodaki belirsizlikler ve bazen de bilgisizliğin de farkında olunması ile ilişkilidir. Aynı zamanda acil durumun gerektirdiği müdahalenin büyüklüğü, kapsamı ve zamanlaması karmaşık ve bilinemezlik özelliği taşımaktadır (Wise, 2006). Kentsel dirençlilik çalışmalarında zamansal ve mekânsal yayılma ise sosyo-ekonomik hasar görülebilirliğin, kentlerin çevresel veya güvenlik stresleri ve şoklarıyla başa çıkma kapasitesini zayıflatarak etkilerinin çok daha büyük hale gelmesi ve daha uzun sürelere yayılması ile ilişkili olarak görülebilir (Baud ve Hordijk, 2009). Özellikle hibrit riskler söz konusu olduğunda mekânsal ve zamansal olarak direnç çalışmalarının birçok farklı ölçeği kesecek şekilde sürdürülmesi gereklilik haline gelmektedir. Tüm bu özellikler ve sınırlılıklar birlikte değerlendirildiğinde kötü huylu sorunu çözüme çabalarının aynı zamanda kentlerin daha dirençli hale gelmesini sağlayabileceği açıktır.

Birçok farklı risk ve kötü huylu sorunla karşı karşıya kalan kentlerin, toplumların, hükümetlerin söz konusu riskler ve sorunlar karşısında dirençli kılınmasının nasıl mümkün olacağı en önemli sorun alanlarından birini oluşturmaktadır. Çoklu düzeylerde iş birliği içerisinde farklı aktörlerin karar vermesi ve kararların sürekli gözden geçirilmesi üzerine kurulu olan uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetim anlayışı, günümüzde kötü huylu sorun özellikleri taşıyan sorunlarla mücadelede ve aynı zamanda kentsel dirençliliğin sağlanmasında uygulanabilecek sorunu yönetme yaklaşımlarından biri olarak görülebilir. Özellikle, yönetim yaklaşımına getirilen eleştiriler düşünüldüğünde, uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetimin daha esnek yapılanmaları içermesi, çok farklı düzeyleri kesebilen aktörleri sürece dahil etmesi ve belirsizliği ve yerel bilginin önemini kabul eden bir içeriğe sahip olması daha etkin çözüm çabalarını ortaya çıkarabilecek özelliktedir. Bu doğrultuda, kötü huylu sorunlar ile mücadele stratejilerinde, aynı zamanda kentleri dirençli kılacak politikalar geliştirilmesinde uyarlanabilir/uyumlanabilir yönetimi hayata geçirecek somut adımlar atılması ve buna dair yapıların oluşturulması önem kazanmaktadır. Aynı zamanda mevcut yönetim mekanizmalarında uyarlanabilir, uyumlanabilir, esnek yapılanmalar olarak yeniden düzenlemeler yapılması da atılması gereken

adımlardandır.

Kaynakça

- Abreu, M. C. S. ve Andrade, R. J. C. (2019). Dealing with wicked problems in socio ecological systems affected by industrial disasters: A framework for collaborative and adaptive governance. *Science of The Total Environment*, 694, 1-9.
- Adger, W.N., Brown, K., Fairbrass, J., Jordan, A., Paavola, J., Rosendo, S., Seyfang, G., (2003). Governance for sustainability: Towards a ‘thick’ analysis of environmental decision-making. *Environment and Planning A* ,35, 1095–1110.
- Akamani, K., Holzmueller, E. J. ve Groninger, J.W. (2016). Managing wicked environmental problems as complex social-ecological systems: The promise of adaptive governance. Assefa M. Melesse ve Wossenu Abteu (Ed.), *Landscape dynamics, soils and hydrological processes in varied climates kitabı içinde (s.741-762.)*. Springer Geography.
- Baud, I.S.A. ve Hordijk, M.A. (2009). Dealing with risks in urban governance: What can we learn from ‘resilience’ thinking. The 4th International Conference of the International Forum on Urbanism’da sunulan bildiri (IFoU) *The New Urban Question – Urbanism beyond Neo-Liberalism*, 2009 Amsterdam/Delft, 1069- 1076.
- Bridge G and Perreault T (2009). Environmental governance. Noel Castree, David Demeritt, Diana Liverman, Bruce Rhoads (Ed.), *A companion to environmental geography kitabı içinde (s.475-497)*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Chaffin, B.C., Gosnell, H. ve Cosens, B.A. (2014). A decade of adaptive governance scholarship: Synthesis and future directions. *Ecology and Society*, 19 (3), 56.
- Craig, R. K. (2020). Resilience theory and wicked problems. *Vanderbilt Law Review*, 73(6), 1733-1775.
- Desouza, K.C. ve Flanery, T.H. (2013). Designing, planning and managing resilient cities: A conceptual framework. *Cities*, 35, 89-99.
- Dietz, T., Ostrom, E ve Stern P.C. (2003). The struggle to govern the commons. *Science*, 302, 1907-1912.
- Henstra, D. (2012). Toward the climate-resilient city: Extreme weather and urban climate adaptation policies in two Canadian provinces. *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 14 (2), 175-194.
- Holling, C.S. (1973). Resilience and stability of ecological systems. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 4, 1-23.
- Duijnhoven, H. ve Neef, M. (2016). Disentangling wicked problems: A reflexive approach towards resilience governance. Anthony J. Masys (Ed.), *Systems thinking and soft operations research in managing complexity: From problem framing to problem solving kitabı içinde (s.91-106)*. Springer.
- Ersavaş Kavanoz, S. (2020). Kentsel direnç kavramı üzerine. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 5-24.
- Ersavaş Kavanoz, S. (2021). Kentsel direnç planlamasında iş birliği. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 59, 374-390.
- Folke, C., Hahn, T., Olsson, P. ve Norberg J (2005). Adaptive governance of social-ecological systems. *Annu. Rev. Environ. Resource*, 30, 441-473.

- Head, B. W. (2008). Wicked problems in public policy. *Public Policy*, 3, 101-118.
- Head, B. W. ve Alford, J. (2015). Wicked problems: Implications for public policy and management. *Administration and Society*, 47(6), 711-739.
- Newell, P. (2008). The political economy of global environmental governance”, *Review of International Studies*, 34, 507-529.
- Özer, Y. E. (2018). Risk azaltma yaklaşımı çerçevesinde dirençli kentler. Bursa: Ekin Yayınları.
- Peters, B. G. (2017). What is so wicked about wicked problems? A conceptual analysis and a research program. *Policy and Society*, 36:3, 385-396.
- Powell, N.S., Larsen, R.K. ve Bommel, S.V. (2014). Meeting the ‘Anthropocene’ in the context of intractability and complexity: Infusing resilience narratives with intersubjectivity. *Resilience*, 2(3), 135-150.
- Rittel, H. W. J., & Webber, M. M. (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences*, 4(2), 155-169.
- Seeliger, L. ve Turok, I. (2013). Averting a downward spiral: Building resilience in informal urban settlements through adaptive governance. *Environment & Urbanization*, 26(1), 184-199.
- Termeer, C.J.A.M., Dewulf, A. ve Lieshout, M.V. (2010). Disentangling scale approaches in governance research: Comparing monocentric, multilevel, and adaptive governance. *Ecology and Society*, 15(4), 29.
- Termeer, C.J.A.M., Dewulf, A., Breeman, G. ve Stiller, S. (2015). Governance capabilities for dealing wisely with wicked problems. *Administration and Society*. 47(6), 680-710.
- Tuğaç, Ç. (2019). Kentsel dirençlilik perspektifinden yerel yönetimlerin görevleri ve sorumlulukları. *İdealkent*, 28(10), 984-1019.
- Uzun, A. (2020a). Bir araştırma nesnesi olarak habis sorunlar ve kamu yönetimi disiplini. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 15(2), 663 – 676.
- Uzun, A. (2021). Kamu yönetimi ve politika çalışmalarında kötü huyulu ve karmaşık sorunlar. S. Ersavaş Kavanoz, A. Uzun ve H. Şengün (Ed.), *Karmaşık Sorunlar ve Kent kitabı içinde* (s. 13-33). Ankara: Astana Yayınları.
- Uzun, A. (2020b). Kötü huyulu problemlerle mücadele stratejileri: Problem odaklı ve durumsalcı bir perspektif. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 57, 145-170.
- Waddock, S., Meszoely, G.M., Waddell, S. ve Dentoni, D. (2015). The complexity of wicked problems in large scale change. *Journal of Organizational Change Management*, 28(6), 993 – 1012.
- Wise, C. R. (2006). Organizing for homeland security after katrina: Is adaptive management what’s missing?. *Public Administration Review*, 66 (3), 302-318.